УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

БЕОГРАД

Београд, 19. октобар 2015.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРКЕ ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 30. септембра 2015. године донело је одлуку којом је именована комисија за оцену подобности докторандкиње **ЈЕЛЕНЕ ВИШАЦКИ** и теме докторске дисертације под називом **“ КУРИКУЛАРНИ ОКВИР ЗА НАСТАВУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ У СРБИЈИ“.**

Састав комисије:

1. др Јулијана Вучо, редовна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду
2. др Јелена Филиповић, редовна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду
3. др Ана Вујовић, редовна професорка Учитељског факултета Универзитета у Београду

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Мр Јелена Вишацки рођена је 20.06.1979, у Фрибургу, Швајцарска. Основну и средњу школу завршила је у Швајцарској. Основне студије завршила је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2003. године где је стекла стручни назив професора француског језика и књижевности. Магистарске студије кандидаткиња је завршила 2011. године на истом факултету са темом „Поређење француских и српских идиоматских израза у језику права и економије“ и стекла академски назив магистра филолошких наука за научну област наука о језику.

Радила је као наставница француског језика на течајевима за уленике раног узраста.

Обављала је бројне преводилачке послове у Црвеном Крсту Швајцарске и другим организацијама. Као преводилац за француски и енглески језик радила је за потребе Олимпијског комитета и спортских организација на међународним такмичењима, сарађивала са одсеком за постдипломске студије Економског факултета Универзитета у Београду, преводила у сарадњи са професорима Филолошког факултета чланке из области француске и српске књижевности. Од 2012. године ради као преводилац и кореспондент.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Кандидаткиња још увек нема објављене научне радове.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију кандидаткиње, комисија сматра да кандидаткиња ЈЕЛЕНА ВИШАЦКИ испуњава све услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена др ЈУЛИЈАНА ВУЧО, редовна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација:

2003. *Ogledi iz lingvistike*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, Obod, Cetinje.
2005. Dvojezično obrazovanje, dvojezična nastava – neka savremena načela evropske politike učenja stranih jezika, *Vaspitanje i obrazovanje*, Podgorica, pp. 244 – 254 , R52 - 3
2005. Bilingvalna nastava, italijanski kao vehikularni jezik, *Vaspitanje i obrazovanje*, Podgorica.
2006. U potrazi za sopstvenim modelom dvojezične nastave, *Inovacije u nastavi*, br. 19, Učiteljski fakultet Beograd, str. 41 – 54.
2007. Critical Review of Language Education Policies in Compulsory Primary and Secondary Education in Serbia / Filipović, J. ,Vučo, J. and Djurić, Lj. // Current Issues in Language Planning, Vol. 8:2, str.: 222-242.
2007. Dvojezično obrazovanje - savremene tendencije, Zbornik sa naučnog skupa *Jezik, književnost, politika,* Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, str. 403 – 410.
2007. Jezici u formalnom obrazovanju u Srbiji, *Srpski jezik i društvena kretanja*, Kragujevac. str. 263-278.
2008. L'insegnamento bilingue - l'italiano veicolare, *Il doppio nella lingua e nella letteratura italiana, Studia romanica et anglica zagabriensia*, volume 3, a cura di M. Čale, T. Peruško, S. Roić e A. Iovinelli, FFpr*ess&IIC Zagabria, Zagabria*, str. 797-804.
2008. L'italiano tra le altre lingue in Serbia, *Contesti Adriatici. Studi di italianistica comparata*, ur: V. Kilibarda i J. Vučo , Arcane, Roma, str. 209 – 253.
2008. Foreign Language Policy: The Italian Language in Serbia and Montenegro, *The Romance Balkans* Ur. B. Sikimić. T. Ašić, Serbian Acedemy of Sciences and Arts, Institute for Balkan Studies, str. 375-386,
2008. Srpski među stranim jezicima, Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa, Srpski jezik u (kon)tekstu, Filium, Kragujevac, str.45 – 53.
2009. *Kako se učio jezik. Pogled u istoriju glotodidaktike: od prapočetaka do Drugog svetskog rata*, Filološki fakultet.
2010. From Language Barriers to Social Capital: Serbian as the Language of Education for Romani Children, *Selected Proceedings of the 2008 Second Language Research Forum: Exploring SLA Perspectives, Positions, and Practices*, ur. Matthew T. Prior, Yukiko Watanabe, Sang-Ki Lee, vi+275, Cascadilla Proceedings Project, Somerville, MA, USA, str. 261-275. Sa Jelenom Filipović i Ljiljanom Đuric.

2010. Akademska kompetencija, jezik obrazovanja – srpski i italijanski, *Srpski jezik u upotrebi*, ur: M. Kovačević, Filološko - umetnički fakultet, Kragujevac, 427 – 237.
2011. Srpski jezik i jezici obrazovanja, *Književni (standardni)jezik i jezik književnosti*, Ur: M. Kovačević, FILUM, Kragujevac, str. 279 – 287.
2011. Bilingual education: the road to multilingualism *FLTAL 2011 Proceedings, Linguistic and Cultural Diversity within Learning Communities: Cross-cultural and Trans-national Perspectives*, Sarajevo. Sa Katarinom Zavišin.
2011. Studiare in una lingua straniera, *Italica belgradensia*, numero speciale, studi in onore di Ivan Klajn, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu, Katedra za italijanski jezik i književnost, Beograd
2011. O jeziku obrazovanja manjinskih zajednica u Srbiji, Status tujih in drugih jezikov, *Med politiko in stvarnostji. Jezikovna situacija v novonastalih drzavah bivse Jugoslavije*, ur. Vesna P. Hadži, Tatjana Balazzic Bulc,Vojko Gorjanc, Filozofska fakulteta, Ljubljana, str. 249-265.
2012. Language policy and planing in Serbia: language managementand language leadership (Jezička politika u Srbiji: menadžment jezika i liderstvo u jeziku), Anali Filološkog fakulteta, knjiga XXIV, sveska II, Filološki fakultet, Beograd, str. 9 – 32, 2013. са Јеленом Филиповић
2013. Serbian roadmap toward European plurilingualism, *Actualizaciones en Cominicaciòn Social*, Volumen I, Ediciones Centro de Linguistica Aplicada, Santiago de Cuba, ISBN 978-959-7174-22-6, str. 157 – 160, са Јеленом Филиповић
2013. Small area languages in global academic settings, *Actualizaciones en Cominicaciòn Social*, Volumen I, Ediciones Centro de Linguistica Aplicada, Santiago de Cuba, ISBN 978-959-7174-22-6, str. 136 – 139, са Јеленом Филиповић
2013. Ефикасност CLIL-а у академској настави језика, књижевности и културе (студија случаја), Српски језик XVIII, Београд, Друштво за српски језик, стр. 357 – 378, са Јеленом Филиповић и Љиљаном Марковић.
2013. Неки аспекти развијања вештина вишејезичности и вишекултурно општења ученика Културе у дијалогу, Филолошки факултет, Београд, са Катарином Завишин.
2014. Dvojezična nastava stranih jezika u Srbiji, Filipović Jelena & Olivera Durbaba (eds.). *Jezici u obrazovanju i jezičke obrazovne politike*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu/Čigoja, str. 107 – 152.
2014. Jezička obrazovna politika i obrazovanje nacionalnih manjina u Evropi sa posebnim osvrtom na romsku populaciju, Filipović Jelena & Olivera Durbaba (eds.). *Jezici u obrazovanju i jezičke obrazovne politike*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu/Čigoja, str. (sa Jelenom Filipović), str. 169 – 185.

Комисија сматра да ПРОФ. ДР ЈУЛИЈАНА ВУЧО испуњава све услове за менторку ове докторске дисертације за област:

ПРИМЕЊЕНА ЛИНГВИСТИКА (МЕТОДИКА НАСТАВЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА)

VI ОЦЕНА ФОРМУЛАЦИЈЕ НАЗИВА ТЕЗЕ

Комисија закључује да је радни назив тезе "КУРИКУЛАРНИ ОКВИР ЗА НАСТАВУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ У СРБИЈИ" прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

VII ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

Предмет дисетрације

Предмет овог истраживања је стицање увида у положај који настава страних језика у предшколском узрасту заузима у Србији, затим провера њене уједначености на курикуларном плану и предлог курикуларног оквира за њено унапређивање и за шире препознавање њеног значаја за развој друштва. Наиме, дуги низ година сматрало се да је учење страног језика у периоду који претходи основном образовању бескорисно (Вос, 2008:1), па чак и да штети усвајању матерњег или да може имати негативан утицај на когнитивни развој детета (Еспиноса, 2008:4). Оспораван је и један од најзначајнијих аргумената у прилог раном учењу језика, тзв. хипотеза о критичном периоду чији је најзначајнији поборник био лингвиста Ерик Ленеберг, а по којој се рано детињство дефинише као оптимално узрасно доба за усвајање језика (Жиропађа, 2007:9, Камерон, 2001:14).

Временом је установљено да излагање деце страном језику од најранијег узраста доноси бројне предности као што су развој правилног изговора, стварање позитивног односа према даљем учењу језика, добар утицај на развој когнитивних и свеопштих лингвистичких способности, дужи контакт са језиком и сензибилизација за постојање различитих језика и култура, што неоспорно оправдава предузимање неопходних мера за увођење наставе страног језика у званичан предшколски програм (Кадимба, 2012).

Као што је наведено, једна од научно доказаних предности раног учења језика јесте могућност формирања правилног изговора, јер је усвајање нематерњег језика креативни процес који деца спроводе захваљујући природној способности да опонашају оно што чују (Микеш, 2008:13). У свом извештају из 1974. године, просветни инспектор који је био задужен за процењивање наставе страних језика у раном узрасту на територији целе Француске, истакао је одличан изговор деце која су страном језику изложена од најранијег детињства (Порше, 1998:54). Наиме, оно што се код језика најпре уочава јесу прозодијски системи, по којима се првенствено и разликују један од другог и који чине од сваког језика мелодију за себе, о чему сведочи и чињеница да се при усвајању матерњег језика обриси интонације јављају далеко пре првих речи (Додане, 2000:1). Што су раније изложена различитим језицима, деца лакше развијају осећај за ритам, интонацију и фонологију другог језика (Европска комисија, 2011а:10). Често се као објашњење за лако стицање аутентичног изговора истиче и фактор афективног развоја млађе популације који чини децу раног доба спремнијом да имитирају и експериментишу, без страха да ће тиме доћи до евентуалног губитка личног идентитета или да ће грешке изазвати ругање окружења (Дурбаба, 2011:110). Иако је неоспорно да на усвајање изговора могу утицати и бројни други аспекти, од природе самог детета до стручности наставника, истраживања су показала да се могућност аутентичног репродуковања страног изговора полако смањује

око осме године живота. После тога, долази до потпуног успостављања структуре матерњег језика, која почиње да утиче на перцпецију стране интонације и отежава исправљање нагласка (Додане, 2000:6).

У раном узрасту, природа и развојне карактеристике детета условљавају процесе као што је учење, које се у том периоду не базира само на когнитивним способностима већ у подједнакој мери укључује и афективни, психомоторни и социјални аспекат (Вилијамс, 1999:1). Поред тога што сваки од наведених домена на свој начин може унапредити учење, као што је у случају поменутог утицаја афективног развоја на бољи изговор, овакво холистичко поимање детета намеће лудички приступ раној настави језика како би била сврсисходна. Учење треба да се одвија кроз игру, плес, песму или било какву креативну активност која се деци свиђа (Порцхер, 1998:85), јер игра омогућава унапређивање скоро свих способности, од перцептивно-моторичких, интелектуалних, социо-емоционалних, па све до способности комуникације и стваралаштва. Сматра се водећом делатношћу када је предшколски узраст у питању, јер дете у игри проналази мотив да усмери своју пажњу на предвиђену активност. Учење у игри је спонтано, узгредно и ненамерно од стране оног који учи, па се по томе разликује од каснијег, школског учења (Каменов, 2006:29-30). Управо се у могућности да усвајање језика учини у тој мери забавним и пријатним искуством за оног који учи, може препознати једна од предности предшколског доба када је настава страних језика у питању.

У прилог предности раног учења иде и чињеница да усвајање страног језика може подстаћи когнитивни и лингвистички развој детета. Учењем додатног језика у раном узрасту не само да се унапређује комуникативна компетенција, већ се развија и математичка компетентност, вештина резоновања, као и многе друге способности значајне за академску и професионалну будућност детета (Кадимба, 2012). Дуго се веровало да учење страног језика може ометати развој матерњег, међутим утврђено је да је и на том плану утицај заправо позитиван. Контрастирањем и интеракцијом дете постепено структурира и један и други језик (Олмос, 1989:24). Оповргнуто је и становиште да је матерњи језик тај који ограничава рано учење страног тако што долази до конфузије или интерференције. При учењу страног језика, деца се несвесно ослањају на своја знања из матерњег, која су у предшколском узрасту често неуједначена, те се разлика јавља само у лакоћи усвајања одређеног дела градива: док ће једном детету бити лако да учи страни вокабулар, друго ће брже проговорити уколико му је конверзацијска компетенција развијенија на матерњем језику (Камерун, 2001:13). Теоретичари су доказали да суштински са сваким новим језиком који се усвоји, олакшава се учење оног следећег (Порше, 1998:37). Каминс је ову међујезичку зависност приказао на један сликовит начин, метафором леденог брега где се заједничка основа састоји од свих језика које појединац поседује, било да је реч о два, три или више језика (Каминс, 1999, у Шуваковић, 2015:41).
Када се усвајање страног језика започне већ у предшколском узрасту, човек располаже дужим временским периодом за континуирано учење више језика. Раним почетком продужава се трајање процеса учења, као и период изложености језику, чиме се поспешује постизање перманентнијих резултата (Европска комисија, 2011а:7). Овај временски оквир може се можда сматрати и најзначајнијим доприносом наставе у раном узрасту, ако се узме у обзир да је развој вишејезичности једна од главних потреба савременог човека и да се образовање плурилингвалних појединаца од којих се очекује да пре свега развију способност комуницирања на бар два страна језика поред матерњег сматра прироритетним циљем европске језичке политике (Европски савет, 2002:19).

Учење страног језика одувек је импликовало и упознавање стране културе, јер су језик и језичка заједница у којој он настаје трајно повезани (Дурбаба, 2011:47). Задатак интеркултурне наставе јесте да доведе до спознаје релативности својих личних вредности и да омогући разумевања другачијег погледа на свет (Живковић, 2013:3). Чињеница је да се код деце предшколског узраста често јавља склоност да вредности сопствене средине отворено прихватају као најбоље и једине праве, и да постоји могућност да се овакав став са одрастањем не промени уколико им се од најранијег детињства не укаже на то да су културне и вредносне разлике израз богатства и пожељне разноврсности (Вујовић, 2007:427). Настава страног језика у раном узрасту представља зато идеалну прилику за прихватање и привикавање на постојање других култура и различитих схватања (Боден, 2001:99), као и за развијање толеранције и емпатије. Настава, из ових разлога, захтева свесно поређење и конфронтацију компонената сопственог и страног (Дурбаба, 2011:49), односно омогућава да се кроз представљање другачијих обичаја деца упознају и са елементима националне културе.

Било да је због утицаја на формирање позитивних ставова према другим културама – зашта се европска језичка политика подједнако залаже као и за развој плурилингвизма – или због полагања квалитетнијих темеља не само за даље учење страних језика него и за друге области образовања, у сваком случају Европска Унија је одавно препознала значај увођења наставе страног језика на што ранијем узрасту (Порцхер, 1998:34). О томе сведоче бројни пројекти, публикације, као и званични документи европских институција, у којима се истиче неопходност спровођења реформи како би се учење страног језика, у свим земљама Европе, започело већ на предшколском узрасту (Европска комисија, 1995:13; Европски савет, 2001:5). У неким земљама као што су Француска, Немачка или Италија, овај вид наставе уведен је заправо у експерименталном облику још шездесетих година прошлог века, да би средином осамдесетих ушао у националне курикулуме (Порше, 1998:32). Крајем 1997. године донета је и резолуција о настави језика Европске Уније на раном узрасту такође заснована на начелима европске политике о поштовању језичке разноликости, промовисању мултилингвизма и унапређивању како интеркултурне, тако и језичке вештине грађана учењем бар два страна језика поред матерњег. Овај документ Савета Европске уније истиче предности раног учења језика управо зарад остварења поменутих начела.

Нове идеје у настави и учењу увек су се рађале као последица економских и политичких промена и нових потреба у комуникацији (Вучо, 2006:120). Тако се и у Европској унији задатак језичког образовања променио услед пораста вишејезичности, глобалног ширења енглеског и истовременог подстицања регионалних језика, као и због све обимније мобилности популације до које је дошло најпре укидањем граница унутар Уније. Како би сачувала своје језичко и културно богатство и превазишла неминовне препреке које доноси вишејезично друштво, европска језичка образовна политика је рано учење језика препознала као један од неопходних корака за развој и очување мултилингвизма и мултикултуризма (Бугарски, 2009:23).

Пажња европских институција посвећена је у највећој мери решавању проблематичних аспеката који неминовно прате увођење наставе страног језика у раном узрасту. Поставља се на пример питање одрживости знања стеченог у том раном периоду и његовог реалног доприноса даљем – формалнијем – учењу (Доје, 2003:121); проблем прави и страни језик као факултативан предмет у предшколском добу јер се ствара раскорак између деце која су га учила и оне која нису што отежава питање континуитета,

односно угрожава мотивисаност оне деце која у школу крећу са предзнањем а која, због осталих, уче испочетка (Европска комисија, 2011а:12). Питање диверзификације језика, као и избора стратегије за проверу и оцењивање знања у узрасту који захтева спонтано учење – пре свега кроз игру, престављају теме које такође изискују посебну пажњу (Доје, 2003:136). Ипак, као највећи изазов наводи се питање образовања и обуке васпитача / наставника јер поменути вид наставе подразумева спој знања језика, вештине рада са децом датог узраста и познавање адекватних приступа и метода. Учење језика мора бити прилагођено дечијем когнитивном и емотивном развоју и неопходно је узети у обзир њихов почетни ниво када је реч о учењу у колективу. Нажалост, мали је број оних који се могу похвалити стручношћу у оба домена. Као решење препоручују се с једне стране курсеви којим би наставници и васпитачи усавршавали своје знање страног језика, а са друге специјализације за наставнике језика како би се посебно обучавали за рад са малом децом и развијали педагошке вештине (Европска комисија, 2011а:17-18). Потребна је едукација и на пољу интеркултурног образовање, што се најлакше постиже разменама и гостовањима наставника у другим земљама. Европске институције нуде разне програме којима се подржава овај вид мобилности (Европски савет, 2008:48).

Увођење наставе страног језика већ од предшколског узраста и у Србији би било од великог значаја за општи развој образовања. Рано учење страних језика је дуги низ година тема којој је српска научна јавност активно посвећена. Стручњаци попут Меланије Микеш, Јулијане Вучо, Оливере Дурбабе, Ане Вујовић, Вере Савић, Соње Хорњак, Драгане Богавац, као и многих других, кроз своја издања и бројне чланке показали су чврсто залагање за померање почетка учења језика на што ранији узраст. Због стратешког опредељења Србије да се прикључи Европској унији, свакако је потребно ускладити правац унапређења образовања са основним европским начелима и тенденцијама, у које спада и учење језика у раном узрасту. Предности кооперације са Европском унијом у овом домену за Србију су бројне.

Многе анализе које су спровеле организације попут Уницефа и Унеска показале су да је улагање у предшколско васпитање веома исплативо за друштво јер се тиме осигурава квалитетан почетак за целокупан развој сваког појединца, што даље има значајне економске и социјалне ефекте. У Србији је предшколско образовање тек 2006. године укључено у образовни систем, а до тада је било део социјалне заштите. Уведен је и припремни предшколски програм који је обавезан за све, па је тако трајање обавезног образовања продужено са осам на девет година. Када је реч о настави страних језика, у Србији је од школске 2003/2004. године уведено обавезно учење језика почевши од првог разреда основне школе, а од 2005/2006. године уведена је обавезна настава два страна језика, и то од првог па од петог разреда (Вучо, 2006:121). У развоју српске језичке и образовне политике ово представља велики корак, те је природно очекивати да следећи буде у правцу предшколског нивоа. Нажалост, на том плану кретање за сад иде у супротном смеру. Законска регулатива не дозвољава учешће родитеља у обезбеђивању неопходних финансијских средстава за остваривање тзв. „специјализованих програма за развијање способности и вештина у различитим областима“, у које спада и страни језик, осим уколико се програми одржавају ван радног времена вртића, што у већини случајева родитељима временски не одговара. У овом моменту, иако је страни језик обавезан предмет у оквиру иницијалног образовања, васпитачи не стичу адекватан ниво знања језика за подучавање предшколске деце , те је неопходно ангажовати спољне сараднике – професоре језика које треба додатно обучити за рад са поменутим узрастом. Предшколске

установе остају препуштене да саме плаћају ове програме, што већина не сматра примарним или није у финансијској могућности да спроведе. У Београду је, иначе, до школске 2013/2014. године град финансирао енглески језик као изборну активност за предшколце, међутим, због недостатка финансијских средстава, овај програм је укинут.

Да се на државном плану не придаје адекватан значај и не препознаје корист увођења поменуте наставе и њено уврставање у редован припремни предшколски програм може се закључити и на основу стратешких докумената којима су дефинисане неопходне мере за унапређење образовања и којима се указује на постојеће недостатке актуелног система. Први документ усвојен је 2010. године (Национални просветни савет, 2011) и односи се на правце развоја предшколског, основног, општег средњег и уметничког образовања, док други представља стратегију развоја образовања до 2020. године . Иако се у овим документима наглашава да се настава страног језика на предшколском узрасту само понегде реализује двојезично, да су потребе за тим веће и да се такви програми могу наћи само у неким приватним и неформалним облицима чиме се ствара неуједначеност у квалитету државног и приватног сектора, детаљнијег освртања на ову тему нема.

Одсуством иницијативе за увођење промена и за законско уређење наставе страног језика у оквиру предшколског програма, учење језика пре основног образовања остаје у Србији привилегија имућнијих појединаца. Страни језик се нуди у већини приватних предшколских установа, може се учити и кроз приватне часове или уписом на курсеве специјализованих школа језика, али су за сваку од поменутих опција неопходна финансијска средства. Оваква ситуација нажалост противречи једној од основних функција предшколског васпитања, а то је да омогући, као први степен у процесу континуираног образовања, равноправан почетак за сву децу .

Поред социјалне разлике, још једна од последица актуелног стања у домену наставе страног језика на предшколском узрасту јесте неуједначеност која постоји и на курикуларном плану. Због чињенице да је страни језик факултативна активност, не постоји званичан програм према којем се планира и организује настава. Без заједничког курикуларног оквира, наставници језика свој рад базирају најчешће на програмима који су у склопу уџбеничког комплета који се користи, а по потреби се примењује и прописани план и програм за први и други разред основне школе.

Укључивање страног језика у припремни предшколски програм захтевало би, дакле, и усвајање званичног курикулума за ту област. Да би се разумела улога и значај поседовања посебног програма на коме би се базирала настава страног језика у свим предшколским установама у Србији, потребно је јасно дефинисати концепт курикулума и његову сврху. У општеобразовној теорији постоји широка лепеза различитих тумачења овог појма који је у континенталном делу Европе под утицајем англосаксонске педагошке традиције, у другој половини 20. века, прихваћен као синоним за наставни план и програм (Микић, 2013:6), да би се временом његово схватање поистоветило и са читавим предметним пољем дидактике из европске дидактичке традиције (Вилотијевић, 2009:61). Разилажења у тумачењу термина курикулум уследила су између осталог услед мноштва различитих дефиниција. Поједини теоретичари покушали су да обједине разноврсне приступе курикуларној теорији, као Смит (Смит, 1996, 2000) на пример који разликује курикулум као попис знања, курикулум као настојање за одређеним постигнућима код ученика, курикулум усмерен на процес и курикулум усмерен на праксу. С друге стране, Ричардс (Рицхардс, 2013:5) анализира различите приступе у дизајнирању курикулума и издваја три стратегије према правцу у коме се одвија процес: унапред, када полазну тачку

чини планирање садржаја наставе на основу чега се затим одређује методологија, да би на крају уследило процењивање исхода; упоредна стратегија, када се креће од методологије да би се успут одређивао садржај, као и исход учења; и уназад, где се најпре планирају исходи учења и на основу њих се одређују методологија и садржај наставе. У суштини, свака од постојећих теорија или дефиниција са свог аспекта обогаћује сагледавање појма курикулума (Богнар, 2007:4). Курикулум је, дакле, процес који укључује све аспекте планирања, организовања, реализације и евалуације наставе, са факторима ученика, друштва и садржаја у свом средишту (Урбаник, 2001:25), а истовремено је и образовни план који обухвата намере и циљеве, садржаје, методологије, наставна средства и евалуационе инструменте (Микић, 2013:8). На раном узрасту, основне тачке у стварању курикулума чине структура, одабир лингвистичких садржаја и значај лудичких активности (Шуваковић, 2015:111).

За наставу страног језика у предшколском узрасту усвајање званичног курикулума се намеће из више разлога. Наиме, као што је већ речено, један од највећих изазова за ову наставу представља стручност наставног кадра, јер су поред високог знања језика неопходне и посебне вештине за рад са децом (Европска комисија, 2011а:18). С обзиром на могућност да оба критеријума не буду увек испуњена у подједнакој и адекватној мери, курикуларни оквир постаје потребан као оријентација, подстицај и ослонац наставнику (Богнар, 2007:17). Дефинисањем циљева, садржаја, методолошких упутстава и модалитета провере знања могу се предупредити тенденције као што је „школаризација“ предшколског васпитања, тј. поистовећивање рада у предшколским установама са радом у основној школи, а истовремено се на основу прописаног плана омогућава организовање наставе на коју ће се успешно надовезати даље учење језика у првом разреду основног образовања. Курикулум је дакле план који постаје стварност тек када га наставници спроведу у дело (Марш, 1994:205). Наставник не треба да буде пук извршитељ туђих замисли, већ филтер који смишља начине како да постигне циљеве и осмишљава контекст у којем ће се настава одвијати (Марш, 1994:64). Курикулум треба, дакле, да усмерава, да нуди изборе и да уважава и искуство ученика, као и искуство наставника, односно да се објективни захтеви доведу у однос са субјективним искуством (Марш, 1994:93). Неоспорно је да добро испланиран, а потом и успешно спроведен курикуларни оквир за страни језик у раном узрасту представља камен темељац за пут ка бољој будућности.

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА, ХИПОТЕЗЕ И ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ

На основу чињеница и теоријских аспеката који су изложени у првом делу рада, дефинисано је неколико циљева истраживања.

Први циљ односи се на потврђивање неуједначености у програмима који се примењују за страни језик у предшколском узрасту у Србији.

Други циљ је усмерен на критичку анализу узорка постојећих програма за страни језик примењених у предшколским установама, на основу које ће бити истакнуте најважније смернице за израду предлога курикуларног оквира за предшколски узраст.

Трећи циљ је везан за утврђивање објективне усклађености наставе са програмом на којем се заснива.

Четврти циљ истраживања подразумева дефинисање предлога курикулума за страни језик у предшколском узрасту.

Истраживање полази од следећих хипотеза:

- да у србији не постоји јединствени, прописани курикулум за наставу страног језика у предшколском узрасту;
- да су програмо у оптицају афирмативни у односу на савремена начела плурилингвизма и плурикултурности у образовној политици европе;
- да настава на предшколском узрасту није увек у складу са програмом на којем се заснива;
- да квалитет и адекватност наставе (лудички приступ, одговарајући услови за рад итд) нису увек усклађени са савременим тенденцијама у образовно-васпитном раду са предшколском децом;
- да наставни кадар за наставу страних језика нема увек адекватно образовање за рад са децом предшколског узраста.

Истраживањем се очекује постизање следећих резултата:

- да не постоји јединствени курикулум прописан за наставу страног језика у предшколском узрасту у србији;
- да су присутна савремена начела плурилингвизма и плурикултурности у програмима на којима предшколске установе базирају свој рад;
- да постоји раскорак између садржаја програма и саме наставе;
- да постоји одређена неусклађеност квалитета и адекватности наставе се савременим тенденцијама у васпитно-образовном раду са децом
- да је образовање наставног кадра који учи децу страном језику неадекватно.

План рада и методе истраживања

Рад је подељен на два дела: први део представља теоријски оквир, док је други истраживачке природе.

Теоријски део, који следи после увода, дели се на три поглавља. У првом је најпре представљен институционални оквир европске језичке политике, да би затим биле описане друштвене промене које су довеле до пораста вишејезичности у Европској унији. Из тога су се развили ставови и принципи европске језичке политике, који су дефинисани у наставку и од којих је један управо учење страних језика од раног узраста. О значајном положају раног учења језика сведочи приказана званична документација европских институција, као и бројне активности које се спроводе у том домену. Дат је затим пример Француске као европске земље у којој је страни језик обавезан од првог – тзв. припремног – разреда основне школе, што се по узрасту деце поклапа са припремним предшколским програмом у Србији. Следи пример Хрватске као државе чланице Европске уније, која је географкси, а и развојно, релативно близу Србије. У последњој тачки овог поглавља анализирано је место које учење страног језика у предшколском узрасту заузима у оквиру српске језичке политике. Описана је актуелна законска регулатива, као и стратегија и правац које је Србија дефинисала за даљи развој образовања, па самим тим и за питање раног учења језика.

Следеће поглавље посвећено је теоријским основама учења и наставе страног језика у раном узрасту. Дефинисане су, најпре, предности и мане раног усвајања језика, да би затим био дат опис развојних карактеристика детета предшколског узраста. У наредним тачкама приказани су важни аспекти процеса усвајања језика код деце, са нагласком на етапе и на значајне теорије као што је хипотеза о критичном периоду на пример. Следи опис наставе и њених карактеристика када се одвија у предшколском узрасту. Наиме, рад са децом захтева примену посебних метода, приступ мора бити лудичког карактера и препоручује се коришћење разних материјала и реалија. Описане су затим улога и одлике наставника страног језика за рани узраст, а једна тачка посвећена је и ставовима и улози родитеља.

Последње поглавље првог дела рада представља осврт на појам курикулума, указивањем пре свега на његову корист за наставу страног језика. Следи приказ разноврсних дефиниција овог појма, да би затим редом били описани најважнији елементи курикуларног оквира, као што су циљеви, садржај, методолошка упутства и модалитети провере знања. Последња тачка усмерена је на обележја која одликују стварање курикулума за наставу језика у раном узрасту.

Други, истраживачки део рада дели се на неколико поглавља од којих први описује методологију истраживања. Представљени су редом предмет, циљеви, хипотезе и метод анализе. Указан је и ток истраживања. У наредним одељцима изнети су резултати добијени квантитативним и квалитативним истраживањем, праћени затим анализом података, њиховим тумачењем и на том основу састављеним предлогом курикулума за наставу страног језика у предшколском узрасту. Рад се завршава закључним разматрањима.

Истраживање ће бити извршено у предшколским установама, тј. вртићима са различитих општина града Београда, у којима постоји настава страног језика. Због чињенице да се таква настава тренутно одржава само у појединим приватним предшколским установама, вртићи ће бити бирани по принципу случајног избора и у што већем броју.

Истраживање је емпиријско-теоријског карактера. Користити се дескриптивна метода. Од техника истраживања биће примењена анализа садржаја, анкетирање, скалирање, интервјуисање и опсервација.

1) За прикупљање података о садржају курикулума биће коришћена техника анализе садржаја. Циљ анализе јесте утврђивање прописаних циљева, структуре и садржаја курикулума. Потребно је утврдити заступљеност основних елемената који су одређени као адекватни за наставу страног језика у раном узрасту, као и неких од аспеката који су у складу са начелима плурилингвизма и плурикултурности. Проверава се усмереност курикулума на:

- наставу базирану на лудичким активностима;
- прописан лингвистички садржај у складу са интересовањима деце предшколског узраста;
- коришћење препознате методе;
- истицање значаја исправљања изговора;
- развој рецептивне способности код деце;
- сензибилизацију деце за постојање различитих култура;
- сензибилизацију деце за постојање различитих језика.

2) Други инструмент који ће се користити у истраживању јесте комбинација анкете и дескриптивне скале. Првим делом инструмента биће прикупљени подаци о општим карактеристикама наставника и то:

- пол;
- стручна спрема (степен и назив школе);
- учешће у програмима стручног усавршавања (језичког или педагошког);
- боравак у иностранству на стручном или језичком усавршавању.

Другим делом инструмента потребно је прикупити податке о:

- објективном ослањању наставника на оквир и правац одређен курикулумом;
-аспектима на којима наставник највише инсистира, а који су прописани курикулумом;
- коришћењу прописаног уџбеника;
- начину на који наставник одржава пажњу деце;
- мери у којој наставник инсистира на правилном изговору;
- мери у којој наставник користи матерњи језик;
- начину на који наставник врши евалуацију свога рада;
- начину сарадње са родитељима.

3) Техника интервјуисања биће примењена у циљу продубљивања сазнања о ставовима наставника по питању сврсисходности курикулума, о процени предности и мана датог курикулума, као и о слободи која јесте или није остављена наставнику у организовању наставе.

4) Четврта техника која ће се користити у истраживању јесте непосредна опсервација. Предмет посматрања биће сам наставни процес. Посматрањем наставе биће забележени подаци о:

- интензитету употребе матерњег језика;
- лудичком приступу настави;
- употреби креативних активности;
- употреби музичких активности;
- коришћењу реалија;
- физичке активности деце током наставе;
- мотивисаности деце;
- пасивности деце;
- динамичности часа;
- инсистирању на правилном изговору;
- интеркултурном аспекту наставе;
- неприлагођености одређених активности узрасту деце.

У анализама резултата биће коришћене квалитативне и квантитативне методе. Биће примењена и компаративна метода. Након анализе садржаја курикулума биће најпре извршено поређење добијених резултата, како би се стекао увид у разлике које постоје на том плану. Уз то, унакрсна анализа резултата добијених анкетирањем, скалирањем и опсервацијом пружиће јасну слику у вези са постављеним хипотезама. Након извођења одговарајућих закључака, компаративна метода послужиће и за израду предлога

курикулума за страни језик у предшколском узрасту, тиме што ће добијени резултати бити поређени са чињеницама изнетим у теоријском делу рада.

Комисија закључује да је предложени предмет истраживања својом сложеношћу, актуелношћу и значајем у областима дисертације.

БИБЛИОГРАФИЈА ПРЕЛИМИНАРНИХ ИСТРАЖИВАЊА

Aleksić, M. M. (2012). Planiranje nastave i oblikovanje programa iz engleskog jezika u vanškolskom sistemu Srbije – Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultat.

Bainski, C., Kaseric, T., Michel, U., McPake, J., & Thompson, A. (2010). Cooperation, management and networking: effective ways to promote the linguistic and educational integration of children and adolescents from migrant backgrounds. The linguistic and educational integration of children and adolescents from migrant backgrounds. Studies and ressources, n°6. Strasbourg: Council of Europe.

Beacco, J. C., & Byram, M. (2003). Guide for the development of language education policies in Europe – From linguistic diversity to plurilingual education – Main version. Strasbourg: Council of Europe. Preuzeto 14. marta 2015., sa http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/ FullGuide_EN.pdf

Beller, S. (2008). Fostering language acquisition in daycare settings: What does the research tell us? Working paper no. 49. The Hague: Bernard van Leer Foundation.

Boden, M. A. (2001). Creativity and knowledge. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 95-102). London and New York: Continuum.

Bogavac, D. (2010). Učenje stranog jezika na ranom uzrastu. U: Radovanović, I. (2010). Inovacije u nastavi: časopis za Savremenu nastavu, vol.23, 1 (str. 65-69). Beograd: Učiteljski fakultet.

Bognar, L. (2007). Hrvatski nacionalni kurikulum. Preuzeto 09. avgusta 2015., sa http://ladislav-bognar.net/files/Kurikulum%201.pdf

Bugarski, R. (2009). Evropa u jeziku. Beograd: Biblioteka XX vek.

Cameron, L. (2001). Teaching languages to young learners. Cambridge: Cambridge University Press.

Council of Europe. (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg: Language Policy Unit. Preuzeto 11. oktobra 2014., sa http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf

Craft, A. (2001). 'Little c creativity'. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 45-61). London and New York: Continuum.

Cvetković, M. (2010). Upotreba udžbenika i dodatnih materijala u nastavi engleskog jezika na ranom uzrastu. U: Radovanović, I. (2010). Inovacije u nastavi: časopis za Savremenu nastavu, vol.23, 1 (str. 97-103). Beograd: Učiteljski fakultet.

Dodane, C. (2000). L'apprentissage précoce d'une langue étrangère: une solution pour la maîtrise de l'intonation et de la prononciation. Dans: Guimbretière (ed.), La Prosodie au Cœur du Débat : Apprendre, Enseigner, Acquérir. Rouen: Presses Universitaires, Dyalang, 229-248.

Dombi, J. (2010). European language policy on plurilingualism and intercultural communication. U: Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Vol. 3 (52). Preuzeto 02. juna

2015., sa http://but.unitbv.ro/BU2010/Series%20IV/BULETIN%20IV%20PDF/LANGUAGE%20AND%20LINGUISTICS/25_Dombi.pdf

Doyé, P. (2003). Early language learning. In: Thematic collections. Presentation and evaluation of work carried out by the ECML from 1995 to 1999. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Durbaba, O. (2011). Teorija i praksa učenja i nastave stranih jezika. Beograd: Zavod za udžbenike.

Edelenbos, P., Johnstone, R., & Kubanek, A. (2006). The main pedagogical underlying the teaching of languages to very young learners. Languages for the children of Europe. Preuzeto 23. aprila 2015., sa http://ec.europa.eu/languages/policy/language-policy/documents/young_en.pdf

Espinosa, L. M. (2008). Challenging Common Myths about Young English Language Learners. New York: Foundation for Child Development.

European Commission. (2011a). Language learning at pre-primary school level: making it efficient and sustainable. A policy handbook. European strategic framework for education and training. Preuzeto 20. novembra 2014., sa http://ec.europa.eu/languages/policy/language-policy/documents/early-language-learning-handbook_en.pdf

European Commission. (2011b). Country summaries. Preuzeto 21. aprila 2015., sa http://ec.europa.eu/languages/policy/language-policy/documents/ellphb-summaries_en.pdf

European Commission. (2011c). Examples of good practice. European strategic framework for education and training. Preuzeto 20. novembra 2014., sa http://ec.europa.eu/languages/policy/language-policy/documents/ellp-handbook_en.pdf

European Commission. (2014). Key data on early childhood education and care in Europe. 2014 Edition. Eurydice and Eurostat Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Preuzeto 27. juna 2015., sa http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice./documents/key_data_series/166EN.pdf

Evropska komisija. (2013). Upoznavanje Evropske unije – Kako funkcioniše Evropska unija. Luksemburg: Služba za publikacije EU.

Filipović, J. (2007). Ideološki aspekti politike i planiranja nastave jezika. U: Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti. Zbornik radova. Beograd: Filološki fakultet.

Graves, K. (2000). Designing Language Courses: A Guide for Teachers. Boston: Thomson Heinle.

Gromann, D. (2003). Language awareness. U: Hanak-Hammerl, M., & Newby, D. (eds.) (2003) Second Language Acquision: The interface between theory and practice. Preuzeto 19. septembra 2015., sa http://archive.ecml.at/documents/relresearch/projectseminarDN.pdf

Haringman, L. (2001). Effective teaching and learning: the role of the creative parent-teacher. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 151-158). London and New York: Continuum.

Hornjak, S. (2010). Uticaj uzrasta i pola na usvajanje stranog jezika. Komunikacija i kultura online: Godina I, broj 1. Preuzeto 20. septembra 2015., sa http://www.komunikacijaikultura.org/KK1/KK1Hornjak.pdf.

Hornjak, S. (2013). Igre kao didaktički materijali u nastavi stranih jezika. U: Vučo, J., & Durbaba, O. (ured.) (2013). Jezik i obrazovanje. (str. ?-?). Beograd: Filološki fakultet.

Ignjačević, A. (2003). Strani jezici u jezičkoj politici – novi trendovi. U: Jezik, društvo, saznanje. Beograd: Filološki fakultet.

Imison, D. T. (2001). Creative leadership: innovative practices in a secondary school. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 144-150). London and New York: Continuum.

Jeffrey, B., & Craft, A. (2001). The universalization of creativity. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 1-13). London and New York: Continuum.

Johnson, R. K. (1989). A decision-making framework for the coherent language curriculum. U: Johnson, R. K. (ed.) (1989). The Second Language Curriculum. Cambridge: Cambridge University Press.

Joubert, M. M. (2001). The art of creative teaching: NACCCE and beyond. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 17-34). London and New York: Continuum.

Kadimba, L. (2012). Including a foreign language in the preschool curriculum. Preuzeto 15. oktobra 2014., sa http://www.brighthubeducation.com/teaching-preschool/109848-including-foreign-language-in-the-preschool-curriculum/.

Kamenov, E. (1999). Predškolska pedagogija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Kamenov, E. (2006). Dečja igra: vaspitanje i obrazovanje kroz igru. Beograd: Zavod za udžbenike.

Kelly, A. V. (2004). The Curriculum. Theory and practice. Fifth edition. London: Sage publications. Preuzeto 11. avgusta 2015., sa http://elibrary.kiu.ac.ug:8080/jspui/bitstream/1/250/1/The_Curriculum__Theory_and_Practice%5B1%5D.pdf

Kerper Mora, J. (2013). Periods in the evolution of foreign and second language education. Preuzeto, 25. novembra 2014., sa https://docs.google.com/file/d/0B3jXcriplkzlVkRxOXNnQ3IydkU/edit

Kerper Mora, J. (2013). Second and foreign language teaching methods. Preuzeto 26. novembra 2014., sa http://moramodules.com/ALMMethods.htm.

Kitić, S. (2007). Teorija višestrukih inteligencija i nastava engleskog jezika. U: Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti. Zbornik radova. Beograd: Filološki fakultet.

Koks, M. (2000). Dečji crteži. (Gordana Miljević, prev.). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Kostadinović, N. (2010). Usvajanje stranog jezika u ranom uzrastu kroz muzičke sadržaje. U: Radovanović, I. (2010). Inovacije u nastavi: časopis za Savremenu nastavu, vol.23, 2 (str. 98-107). Beograd: Učiteljski fakultet.

Kostić, Đ. (1995). Govor i jezik deteta u razvoju. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Košuta, N., & Vičević, S. (2013). Komunikacijske strategije, rano učenje stranoga jezika i Evropski jezični portfolio. U: Vučo, J., & Durbaba, O. (ured.) (2013). Jezik i obrazovanje. (str. 47-57). Beograd: Filološki fakultet.

Kroeger, L. (2014). Oblici nastave. Preuzeto 27. marta 2015., sa http://docslide.net/documents/oblici-nastave.html.

Leach, P. (2003). Your baby and child. London: Dorling Kindersley Limited.

Lee, S., Butler, M. B., & Tippins, D. J. (2007). A case study of an early childhood teacher's perspective on working with english language learners. San Francisco, CA: Caddo Gap

Press. (ERIC Document Reproduction Service No. EJ780590). Preuzeto 17. oktobra 2014., sa http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ780590.pdf
Lucas, B. (2001). Creative teaching, teaching creativity and creative learning. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 35-44). London and New York: Continuum.
Lynch, D. & Knight, B. A. (Eds.). (2011). Issues in contemporary teaching. Brisbane: AACLMP Press.
Maksimović, A. S. (2013). Konkretizacija ciljeva vaspitanja i obrazovanja kroz nastavni program i proces – Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
Marsh, C. J. (1994). Kurikulum: temeljni pojmovi. Zagreb: Educa.
Mikeš, M. (2008). Mali jezikoslovci u vrtiću – Priručnik. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine.
Mikić, J. M. (2013). Korelacija udžbenika i programa u nastavi stranih jezika u osnovnim školama Srbije – Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
Milanović, M. (2010). Kreativne aktivnosti i igra u nastavi stranog jezika. U: Radovanović, I. (2010). Inovacije u nastavi: časopis za Savremenu nastavu, vol.23, 2 (str. 89-97). Beograd: Učiteljski fakultet.
Milatović, B. & Mrdak, M. (2007). Početna nastava engleskog jezika u reformi obrazovanja u Crnoj Gori. U: Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti. Zbornik radova. Beograd: Filološki fakultet.
Miškeljin, L. D. (2012). Kurikulum iz perspektive vaspitača – Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
Miškeljin, L. D. (2014). Diversifikacija – Značenja i politike u praksi predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji. U: Pavlović Breneselović, D., Krnjaja, Ž., & Radulović, L. (2014). Pedagoški modeli evaluacije i strategije razvijanja kvaliteta obrazovanja. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
Mundy, J. (1978). Communicative syllabus design. Cambridge: Cambridge University Press.
Olmos, A. (1989). Expérience d'introduction précoce du français langue étrangère. Encuentro, n°2. Preuzeto 08. januara 2014., sa www.encuentrojournal.org/textos/2.2.pdf
Parkay, F. W., Hass, G. J., & Anctil, E. J. (2010). Curriculum Leadership: Readings for developing quality educational programs. Boston: Pearson Education, Inc.
Patton, O. T., & Snow, C. E. (2004). English as a second language in preschool programs. U: Genesee, F. (ed.) (2004). Educating second language children. The whole child, the whole curriculum, the whole community. Cambridge: Cambridge University Press.
Petrova Djordjeva, E., & Kirova, S. (2013). Igra kao neophodna tehnika. U: Vučo, J., & Durbaba, O. (ured.) (2013). Jezik i obrazovanje. (str. ?-?). Beograd: Filološki fakultet.
Popović, R. (2007). Obuka nastavnika engleskog jezika za rad sa najmlađim uzrastom. U: Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti. Zbornik radova. Beograd: Filološki fakultet.
Porcher, L., & Groux, D. (1998). L'apprentissage précoce des langues. Paris: Presses Universitaires de France.
Pouk Lilard, P. (2012). Montesori danas. Beograd: Propolis books.
Radišić, J. (2007). Implicitne koncepcije dječije kreativnosti – Magistarski rad. Beograd: Filozofski fakultet.
Radojković Ilić, K. B. (2014). Nastava jezika struke / jezika za posebne namene u kontekstu evropske obrazovne jezičke politike – Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
Raičević, V. (2011). Rečnik lingvodidaktičke terminologije. Beograd: Zavod za udžbenike.

Richards, J. C. (2001). Curriculum Development in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.

Richards, J. C. (2013). Curriculum Approaches in Language Teaching: Forward, Central, and Backward Design. RELC Journal, 44(1) 5-33. DOI: 10.1177/0033688212473293

Robinson, K. (2001). Preface. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. ix). London and New York: Continuum.

Rodgers, T. S. (1989). Syllabus design, curriculum development and polity determination. U: Johnson, R. K. (ed.) (1989). The Second Language Curriculum. Cambridge: Cambridge University Press.

Ross, A. (2000). Curriculum: Construction and Critique. London and New York: Falmer Press.

Rowe, S., & Humphries, S. (2001). Creating a climate for learning at Coombes infant and nursery school. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 159-174). London and New York: Continuum.

Savić, V. (2010). Unapređivanje nastave engleskog jezika na mlađem uzrastu kroz korelaciju sa nejezičkim nastavnim predmetima. U: Radovanović, I. (2010). Inovacije u nastavi: časopis za Savremenu nastavu, vol.23, 2 (str. 108-118). Beograd: Učiteljski fakultet.

Smith, M. K. (1996, 2000). 'Curriculum theory and practice' the encyclopaedia of informal education. Preuzeto 30. avgusta 2015., sa www.infed.org/biblio/b-curric.htm.

Stanojević, D. (2009). Acquiring english as a second language in kindergarten. U: Vlahović, P., Bugarski, R., & Vasić, V. (ured.) (2009). Višejezični svet Melanije Mikeš. Zbornik radova. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Šefer, J. (1992). Podsticanje dečjeg stvaralaštva i saradnje u nastavi na ranom školskom uzrastu. Doktorska disertacija. Beograd: Filozofski fakultet.

Šefer, J. (2005). Kreativne aktivnosti u tematskoj nastavi. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Šuvaković, A. (2013). Sličnosti i razlike u usvajanju L1 i L2. U: Vučo, J., & Durbaba, O. (ured.) (2013). Jezik i obrazovanje. (str. 57-82). Beograd: Filološki fakultet.

Šuvaković, A. (2015). Nastava italijanskog jezika kao drugog stranog jezika u ranom uzrastu - Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.

University of Hertfordshire. (2009). Children can learn a second language in preschool, study finds. ScienceDaily. Preuzeto 14. oktobra 2014., sa www.sciencedaily.com/releases/ 2009/09/090910084303.htm

Urbanik, M. K. (2001). Curriculum planning and teaching: using the Library Media Center. Lanham, Maryland and London: The Scarecrow Press, Inc.

Vilić, I. (2007). Nastavnik u komunikativnom pristupu u nastavi stranog jezika. U: Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti. Zbornik radova. Beograd: Filološki fakultet.

Vilotijević, M., & Vilotijević, N. (2008). Heuristička nastava. Vranje: Učiteljski fakultet.

Vilotijević, N. (2009). Kurikulum i kurikularne inovativne promene. U: Inovacije u osnovnoškolskom obrazovanju – Vrednovanje. Zbornik radova. Beograd: Učiteljski fakultet.

Vos, J. (2008). Can preschool children be taught a second language? U: Earlychildhood news. Preuzeto 12. oktobra 2014., sa http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/ article_view.aspx?ArticleID=60

Vučo, J. (2006). Savremene tendencije u nastavi stranih jezika – uloga biblioteka. U: Deca i biblioteke. Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa održanog u Beogradu od 5.

Do 9. oktobra 2005. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu i Bibliotekarsko društvo Srbije.
Vučo, J. (2008). Foreign language policy: the Italian language in Serbia and Montenegro today. U: The Romance Balkans. Belgrade: Institute for Balkan Studies.
Vučo, J. (2010). Interkulturalnost kao okvir i kontekst komunikativne nastave stranih jezika u ranom uzrastu. U: Radovanović, I. (2010). Inovacije u nastavi: časopis za Savremenu nastavu, vol.23 (str. 53-61). Beograd: Učiteljski fakultet.
Vujović, A. (2007). Nastava stranih jezika na učiteljskom fakultetu u Beogradu. U: Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti. Zbornik radova. Beograd: Filološki fakultet.
Vujović, A. (2009). Aktuelne teme u nastavi stranih jezika. U: Inovacije u osnovnoškolskom obrazovanju – Vrednovanje. Zbornik radova. Beograd: Učiteljski fakultet.
Vujović, A. (2011). „Uvođenje u jezike i kulture“ na predškolskom i mlađem školskom uzrastu. U: Radovanović, I. (2011). Inovacije u nastavi: časopis za Savremenu nastavu, vol.24 (str. 71-78). Beograd: Učiteljski fakultet.
Vujović, A., & Ristić, M. (2013). Učenje stranog jezika na ranom uzrastu uz pomoć multimedija. U: Vučo, J., & Durbaba, O. (ured.) (2013). Jezik i obrazovanje. (str. 83-100). Beograd: Filološki fakultet.
Williams, L. R. (1999). Determining the early childhood curriculum: the evolution of goals and strategies through consonance and controversy. U: The early childhood curriculum: current findings in theory and practice. New York: Teachers College Press.
Woods, P. (2001). Creative Literacy. U: Craft, A., Jeffrey, B., & Leibling, M. (ed.) (2001). Creativity in education (str. 62-79). London and New York: Continuum.
Žiropadja, Lj. (2007). Uzrast i učenje stranih jezika. U: Vaspitanje i obrazovanje. Preuzeto 21. juna 2015., sa http://ziropadja.webs.com/Uzrastiucenjestranihjezika.pdf
Živković, D. (2013). Uloga stranih jezika u interkulturnom obrazovanju. U: Zbornik radova Jezik, književnost, vrednosti: Jezička istraživanja. Niš: Univerzitet u Nišu. Preuzeto 09. juna 2015., sa http://www.academia.edu/4158200/Uloga_stranih_jezika_u_interkulturnom_obrazovanju

ZAKONSKI DOKUMENTI

Council of Europe. (1998). Resolution (98) 11 confirming the continuation of the European Centre for Modern Languages. Strasbourg: Council of Europe. Preuzeto 15. maja 2015., sa https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Res(98)11&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679)
Council of Europe. (2008). White paper on intercultural dialogue. Strasbourg: Council of Europe. Preuzeto 01. juna 2015., sa http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf
Council of the European Union. (1997). Council Resolution of 16 December 1997 on the early teaching of European Union languages. Preuzeto 15. marta 2015., sa http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31998Y0103(01)
European Commission. (1995). White paper on education and training: Teaching and learning – Towards the learning society. Preuzeto 12. maja 2015., sa http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0590&rid=2

European Commission. (2007). The EU Multilingualism Policy. Preuzeto, 10. aprila 2015., sa http://eacea.ec.europa.eu/static/en/lingua/documents/presentations/chaves.pdf

European Council. (2002). Presidency Conclusions – Barcelona European Council. Preuzeto 10. aprila 2015., sa http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf

Nacionalni prosvetni savet. (2011). Obrazovanje u Srbiji: kako do boljih rezultata. Pravci razvoja i unapređivanja kvaliteta preškolskog, osnovnog, opšteg srednjeg i umetničkog obrazovanja i vaspitanja 2010-2020. Preuzeto 17. aprila 2015., sa http://mlekarskaskolapirot.edu.rs/pdf/04-Pravci%20razvoja.pdf

Službeni glasnik RS. (2009). Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja. Beograd: Službeni glasnik RS, br. 72/2009, 52/2011 i 55/2013.

Službeni glasnik RS. (2010). Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju. Beograd: Službeni glasnik RS, br. 18/2010

Službeni glasnik RS. (2012). Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine. Beograd: Službeni glasnik RS, br. 107/2012.

Službeni glasnik RS. (2013). Pravilnik o vrstama, načinu ostvarivanja i finansiranja posebnih, specijalizovanih programa i drugih oblika rada i usluga koje ostvaruje predškolska ustanova. Službeni glasnik RS, br. 26/13.

SAJTOGRAFIJA

Conseil de l'Europe. (2013). Centre européen pour les langues vivantes. Preuzeto 15. Marta 2015., sa http://www.ecml.at/Aboutus/tabid/118/language/fr-FR/Default.aspx

Helen Doron English. (2012). Kratka istorija Helen Doron early english. Preuzeto 25. novembra 2014., sa http://www.helendoron.rs/about-us/kratak-istorijat

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТКИЊЕ:

Докторски рад кандидаткиње ЈЕЛЕНЕ ВИШАЦКИ на тему **" КУРИКУЛАРНИ ОКВИР ЗА НАСТАВУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ У СРБИЈИ"** својим теоријским оквиром, критичком анализом, оригиналним истраживањем и резултатима недвосмислено доприноси научном сазнању о развоју и примени савремених метода и поступака у настави страних језика, посебно у настави страног језика у раном узрасту.

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је кандидаткиња ЈЕЛЕНА ВИШАЦКИ подобна за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема " КУРИКУЛАРНИ ОКВИР ЗА НАСТАВУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ У СРБИЈИ" подобна за израду докторске дисертације у области ПРИМЕЊЕНЕ ЛИНГВИСТИКЕ (МЕТОДИКЕ НАСТАВЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА).

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је проф. др ЈУЛИЈАНА ВУЧО подобна за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидаткиње и предложене теме докторске дисертације

“КУРИКУЛАРНИ ОКВИР ЗА НАСТАВУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ У СРБИЈИ“

а да се за ментора именује проф. др Јулијана Вучо, редовна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

проф. др Јулијана Вучо, редовна професорка, Филолошки факултет,
Универзитет у Београду

проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка, Филолошки факултет,
Универзитет у Београду

др Ана Вујовић, редовна професорка, Учитељски факултет,
Универзитет у Београду